

Jak pomóc dziecku w nauce ortografii?

Czy język polski musi być taki skomplikowany? Czy w pisowni muszą być: *u* i *ó*, *rz* i *ż*, *ch* i *h*?

Któż z nas nie zadawał sobie takich pytań, ucząc się ortografii. Na pewno takie same pytania zadają sobie nasze dzieci, próbując przyswoić sobie liczne zasady ortograficzne oraz wyjątki od nich. Trzeba nam wiedzieć, że współczesna ortografia polska jest owocem wielowiekowego procesu ewolucji języka. Nasze kłopotliwe *rz/ ż*, *ó/ u*, *ch/ h* to pamiątki starych form wyrazów, efekt długich zmian zachodzących w wymowie głosek pod wpływem innych dźwięków (dotyczy *rz*), różnic w długości wymawiania samogłosek (efektem tego jest *ó*), czy też dźwięczne i bezdźwięczne wymawianie tej samej spółgłoski (*ch/ h* - obecnie taką różnicę można usłyszeć na kresach wschodnich). Gdybyśmy zrezygnowali z jednego *u*, *ż* lub *h*, to zniszczylibyśmy dorobek naszej kultury i tradycji językowej, tego co nasze, narodowe i co wyróżnia nasz język spośród innych, opartych na alfabecie łacińskim.

Opanowanie ortografii jest jednym z warunków poprawnego pisania. Jej znajomość nabiera szczególnego znaczenia współcześnie, gdy korzystając z nowoczesnych narzędzi komunikacji, wysyłamy wiadomości krótkie, zdawkowe, zapominając o wielkich literach, znakach interpunkcyjnych czy znakach diakrytycznych (kropka nad *z* w literze *ż*, kreska nad *s* w literze *ś*, ogonek pod *e*, *a* w literach *ę*, *ą*). A przecież dbanie o poprawność ortograficzną świadczy o naszym „wykształceniu”, stosunku do języka ojczystego, a nawet szacunku do odbiorcy naszego przekazu.

Nauka ortografii nie należy do prostych. Prócz wiedzy i umiejętności zdobywanych na lekcjach języka polskiego niezbędne jest samodzielne utrwalanie pisowni wyrazów nastroczających trudności. Indywidualna praca dziecka wymaga motywacji i wsparcia osób dorosłych- rodziców, dziadków, starszego rodzeństwa.

Co zrobić, by nauka ortografii była skuteczna? Dobrze jest poznać, w jaki sposób nasze dziecko najszybciej zapamiętuje. Czy jest typem osoby, która „łapie” wszystko, co jest narysowane? Może lubi uczyć się, zapisując sobie ważne informacje? Albo przyswajając nowy materiał czyta i jednocześnie chodzi po pokoju? A zatem jaki typ inteligencji wielorakiej reprezentuje Twoje dziecko?

Amerykański psycholog, Howard Gardner wyróżnił 7 typów inteligencji:

1. Matematyczno- logiczną- zdolność do dostrzegania wzorców logicznych lub liczbowych;
2. Językową (lingwistyczna)- wrażliwość na dźwięk, rytmy i znaczenie słów;
3. Muzyczną- wrażliwość na rytmy, wysokość i barwy dźwięków, ich rozumienie i zdolność do tworzenia;
4. Przestrzenną- umiejętność myślenia obrazowego;
5. Kinestetyczną (cielesno- ruchowa)- umiejętność kontrolowania własnych ruchów ciała i zręczność w radzeniu sobie z przedmiotami;
6. Interpersonalną- umiejętność dostrzegania i właściwego reagowania na nastroje, temperament, motywacje i pragnienia innych ludzi;
7. Intrapersonalną- umiejętność rozróżniania własnych uczuć oraz polegania na nich przy kierowaniu zachowaniem; znajomość własnych mocnych stron, słabości, pragnień i inteligencji.

Jak przejawiają się te typy inteligencji u dzieci?

Dziecko o matematyczno- logicznym typie inteligencji jest dociekliwe. Denerwuje się, gdy zadania są rozwlekłe. Myśli logicznie, liczy szybko i sprawnie. Nie potrzebuje tłumaczenia liczb na konkretach. Pomocne w nauce mogą być obrazki, symbole, liczby.

Dziecko o zdolnościach lingwistycznych z łatwością uczy się języków obcych. Lubi długo mówić i pisać obszerne wypracowania. Nauczycieli słucha uważnie, wszystko skrzętnie zapisuje. Notuje w zeszycie lub w kalendarzu, o czym powinno pamiętać. Uczy się głównie poprzez czytanie i pisanie.

Dziecko o muzycznym typie inteligencji jest wrażliwe na melodie. Muzyka często towarzyszy mu podczas nauki i zabawy. Lubi nucić piosenki. Szybko zapamiętuje różne dźwięki. Chętnie nauczy się tekstu, do którego ułoży swoją muzykę.

Dziecko o typie inteligencji zwanym „przestrzenny” ma zdolność wyobrażania sobie różnych rzeczy i wyrażania ich w postaci rysunków, budowli z klocków, rzeźb. Świetnie czyta mapy i orientuje się w terenie. Dużą pomocą w nauce stanowią wykresy, rysunki, schematy.

Dziecko o preferencjach kinestetycznych kocha sport i ruch. Nie usiedzi w miejscu, musi się ruszać, huśtać, spacerować. Jest gibkie i zręczne. Chętnie uczy się, ruszając się- tańcząc, chodząc, skacząc.

Dziecko o zdolnościach interpersonalnych jest „duszą towarzystwa”. Budzi sympatię innych dzięki swojej życzliwości, uczynności i kreatywności. Nie lubi przebywać w samotności. Chętnie się uczy z inną osobą.

Dziecko o inteligencji intrapersonalnej ceni samotność i ciszę. Lubi przebywać na uboczu. Analizuje swoje uczucia i przeżycia. Lubi uczyć się samo, w ciszy własnego pokoju.

Dziecko, będąc złożoną inteligencją, nosi w sobie cechy wielu z nich, w różnym stopniu nasilenia, dlatego wybierając dla niego najlepszą metodę nauki, warto uwzględnić wszystkie jego predyspozycje.

Oto kilka sprawdzonych metod, które można wykorzystać do nauki ortografii:

- a. **Projektowanie ortogramów**- tworzenie obrazków zawierających zapis „trudnego” wyrazu i ilustrację pomagającą go zapamiętać, np. zapis wyrazu „HUŚTAWKA”, a w miejscu litery „H” narysowane huśtające się dziecko;
- b. **Tworzenie tablic ortograficznych**- zapisywanie na dużych pojedynczych kartkach zapisów zasad ortograficznych i zawieszanie ich na ścianach pokoju, na szafie, nad łóżkiem (w miejscach, na które często pada wzrok dziecka);
- c. **Zabawa ze słownikiem ortograficznym**- odnajdywanie w słowniku wyrazu, którego pisowni dziecko nie jest pewne; może się to odbywać w formie zabawy- jedna osoba podaje drugiej jakiś wyraz do odnalezienia; podczas szukania wyrazu liczony jest czas, później role się odmieniają; wygrywa osoba, która odnajdzie słowo w krótszym czasie;
- d. **Nauka wierszyków/ piosenek**- nauka na pamięć krótkich wierszyków pomagających zapamiętać zasadę ortograficzną lub/ i śpiewanie ich do znanej dziecku melodii lub przez siebie wymyślonej; bogaty zbiór gotowych rymowanek stanowi niezwykle cenna, a przy tym zabawna pozycja W. Gawdzika *Ortografia na wesoło*; oto jeden z takich wierszy:

Zapamiętaj, proszę, słowa,
Niech ci dobrze wpadną w ucho:
Pióro — pierze, główka — głowa,
Blacha — blaszka, suszyć — sucho.
Skorygujesz błąd niejeden,
Co ci przedtem trudność sprawiał:
Szóstka — sześć, siódemka — siedem
I wymówka, bo wymawia.
Kiedy dręczy cię niepewność,
Zawsze sobie przypominaj:
Wierzyć — wiara, drzewo — drewno.
Błahy — błazen, druh — drużyna.
A nuż głoski się odmienia?
Sprawdź, gdy piszesz, to pomaga!
Wożę — wóz, pienny — pieniądz,
Stożek — stóg, wahadło — waga.

- e. **Granie w gry ortograficzne**- ciekawym sposobem na opanowanie ortografii są gry dydaktyczne (planszowe, towarzyskie, komputerowe); ich ogromny wybór można znaleźć w sklepach z zabawkami lub do gry on- line na ogólnodostępnych stronach internetowych; rodzinne potyczki mogą być sposobem na nudę, pomogą zbliżyć do siebie członków rodziny, a do tego podszkolą wszystkich z ortografii;
- f. **Pisanie wyrazów**- prostą, ale skuteczną metodą jest swobodne zapisywanie jednego lub kilku „trudnych” wyrazów kolorowym długopisem (najlepiej zielonym lub czerwonym) po całej kartce białego papieru; dziecko może bawić się zapisując wyraz raz szybko, raz wolno, a przy tym głośno wymawiając pisane słowo; tę metodę można zakończyć starannym zapisaniem wyrazu na nowej kartce i zawieszenie jej w widocznym dla dziecka miejscu, by „wpadało w oko”;
- g. **Tworzenie ortograficznych fiszek**- metoda polega na zapisywaniu pojedynczych wyrazów na niedużych kartkach, każdy wyraz może być zapisany innym kolorem; kiedy uzbiera się już pewna liczba kartek, w wolnych chwilach dziecko odczytuje je kolejno i „ogarniając wzrokiem” próbuje zapamiętać ich pisownię;

- h. **Wyjaśnianie zasad**- dziecko pod kierunkiem osoby starszej wyszukuje w dowolnym tekście wyrazy z ó/ u, rz/ ż, ch/ h i uzasadnia ich pisownię; w ten sposób może bawić się kilkoro dzieci, wówczas osoba dorosła pełni rolę sędziego.

Naukę ortografii wspomaga częste czytanie różnego rodzaju tekstów, dlatego warto zachęcać dziecko do częstego sięgania po książki i wartościowe czasopisma.

Nauka ortografii bywa czasem długotrwałym procesem przynoszącym efekty po pewnym czasie, wraz z rozwojem dziecka, przyrostem wiedzy i nabywaniem przez niego „intuicji ortograficznej”. Ważne jest, by motywować dziecko do nauki ortografii, zwracać jego uwagę na konieczność przestrzegania zasad pisowni wyrazów oraz doceniać każdy wysiłek włożony w naukę ortografii języka ojczystego.

Katarzyna Skurkiewicz

Bibliografia

Bednarkowa W., *O! Słoń przed stopniami. Osłoń przed stopniami. O szkolnym ocenianiu*, Kraków 2000.

Gawdzik W., *Ortografia na wesoło i na serio*, Warszawa 2003.

Miodek J., *Ojczyzna polszczyzna dla uczniów*, Gdańsk 2007.

Polański E., Dereń E., Rychlik A., *Ortografia i interpunkcja w nauczaniu szkolnym i samokształceniu z ćwiczeniami*, Kraków 2011.